

Воронцова Е.В.,
науковий співробітник
відділу проектної діяльності,
ДНУ «Інститут модернізації змісту
освіти»

Ївженко Ю.В., кандидат
педагогічних наук, завідувач сектору
наукового та навчально-
методичного забезпечення
підготовки фахових молодших
бакалаврів в системі фахової
передвищої освіти,
ДНУ «Інститут модернізації змісту
освіти», м. Київ

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ЗАКЛАДІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

В нашому дослідженні структури компетентностей педагогічних працівників необхідними і достатніми для успішної професійної діяльності було названо компетентності, які узагальнено можна назвати соціальними: комунікативна, психолого-педагогічна, педагогічно-технологічна, формувально-оцінювальна, рефлексивна тощо [1].

На думку Докторович М.О. соціальну компетентність можна визначити як «як придбану здатність особистості гнучко орієнтуватися в постійно мінливих соціальних умовах та ефективно взаємодіяти з соціальним середовищем». Отже соціальну компетентність в професійній діяльності можна розглядати як здатність встановлювати і підтримувати соціальні зв'язки, орієнтуватись в міжособистісних стосунках та ієрархіях, організовувати простір спілкування для учнів і студентів [2].

Шахрай В. зазначає, що «соціальні компетенції це надпрофесійні характеристики особистості, що дають змогу вирішувати неалгоритмічні завдання, переносити знання, вміння із однієї галузі в іншу, співіснувати в багаторівневому, багатонаціональному соціумі» [3].

Прогресивні країни проводять діагностику професійної компетентності педагогічних працівників. Така діагностика також включає в себе і діагностику соціальної компетентності.

Розглянемо розуміння місця соціальної компетентності в структурі професійної компетентності педагога на прикладі Естонії [4]. Дослідження соціальної компетентності відбувається за нижче поданими критеріями.

1. Планування учнівської і учительської діяльності: педагог визначає рівень розвитку учнів, на основі його встановлює конкретні навчальні цілі відповідно навчального плану та цілей і задач навчального курсу; помічає і враховує особливі освітні потреби учнів, зазначає умови підвищення результативності їх навчальної діяльності. Залучає учнів, батьків, колег та спеціалістів з підтримки до планування цілей, змісту та організації навчальної діяльності та до зворотного зв'язку; повідомляє зацікавлені сторони про результати навчальної діяльності, ефективно використовує різні інформаційні канали (наприклад, збори, електронне спілкування, індивідуальна бесіда тощо); на основі своїх професійних поглядів і знань обирає засоби і методи навчання, за необхідності адаптує їх до потреб учнів, в тому числі учнів з особливими освітніми потребами.

2. Формування освітнього середовища. Використовує наявне обладнання освітнього середовища, забезпечуючи безпеку учнів; формує безпечну поведінку, виходячи з потреб учнів та вимог щодо охорони здоров'я; знає, до кого потрібно звернутися у разі виникнення проблем або ситуації, коли потрібно перша допомога, діє відповідно чинному законодавству;

Створює морально та емоційно безпечну атмосферу, що сприяє добробуту, розвитку та творчості учнів; вдосконалює освітнє середовище, виходячи з потреб та цілей навчання учнів, а також дотримуючись прав людини, Конституції, прав дітей та розпорядку навчального закладу; володіє вмінням активного слухання і використовує способи спілкування, що підходять для існуючої ситуації; підтримує дітей при виявленні та виникненні проблем; залучає батьків, колег чи фахівців із підтримки до допомоги учням;

Дотримується встановлених в організації цінностей та правил; разом із учнями розробляє правила групи і послідовно їх застосовує у повсякденній роботі; ознайомлює з ними (правилами) батьків; бере участь у створенні і вдосконаленні навчального простору у співпраці з іншими членами установи.

3. Підтримка навчання і розвитку учнів. Застосовує гру і інші інтерактивні методи в освітній діяльності. Адаптує освітній процес так, щоб сприяти залученню і творчості учнів з урахуванням їх особливостей і потреб. Роз'яснює учням цілі навчання і аналізує разом з ними навчальну діяльність; за необхідності разом з іншими спеціалістами розробляє індивідуальний план розвитку учня.

Відмічає фази розвитку групи та діє відповідно до них; розпізнає конфлікт, реагує відповідно до ситуації та залучає до вирішення конфлікту учнів, колег, батьків та спеціалістів з підтримки.

Збирає за допомогою якісних та кількісних методів дані про розвиток та мотивацію учнів; аналізує розвиток учнів; помічає відмінності та особливі потреби учнів (наприклад, стилі навчання, обдарованість, складнощі з навчанням, культурні особливості) та залучає для підтримки розвитку колег, фахівців з підтримки та батьків; розвиває навчальні та соціальні здібності учнів, використовуючи групові та індивідуальні форми навчання; мотивує навчатися,

пропонуючи життєві посильні навчальні завдання та розвиваючи виклики, створюючи відчуття успіху для кожного учня; як керівник дитячої групи ініціює та виконує з колегами спільну роботу з розвитку учнів; дає батькам поради щодо підтримки навчальної діяльності учня вдома.

Системно застосовує різні способи надання зворотного зв'язку та оцінювання у навчальному процесі та розвитку учня; підтримують навчальну мотивацію, виходячи з особливостей учня та програми навчання; формує самостійність учня, спрямовуючи його на цілеполагання в освітньому процесі та самоаналіз; повідомляє учням та батькам про принципи та організацію оцінювання.

Залучає учнів, батьків, колег, спеціалістів з підтримки та членів спільноти до освітньої діяльності, до обговорення нагальних питань різними методами; проводить батьківські збори, сприяє отриманню батьками знань один від одного.

4. Рефлексія та професійний саморозвиток

Усвідомлює та аналізує свою професійну роль вчителя, розуміє та підтримує головні цінності педагогічної діяльності; рефлексує щодо своєї професійної компетентності, збирає зворотний зв'язок щодо навчальної діяльності учнів та її результатів, виходячи з цього визначає потребу в саморозвитку; на підставі аналізу планує діяльність для досягнення своїх цілей професійного розвитку; в результаті рефлексії змінює свій підходи і дії у професійній діяльності; застосовує знання та навички, отримані в результаті самовдосконалення.

Аналізує навчальний процес та визначає проблеми, планує та втілює в життя дії з вирішення професійних проблем; аналізує та інтерпретує результати, використовуючи відповідні дослідницькі методи.

Цінує, аналізує та підтримує своє фізичне, душевне та емоційне здоров'я, діє в ім'я збереження їх у рівновазі, оптимізуючи свої витрати часу та енергії; у разі виникнення проблем при необхідності шукає допомоги у колег, ментора, керівництва організації, спеціаліста з підтримки тощо; помічає успіхи колег та визнає їх.

5. Консультування. Підтримує розвиток учня та формування предметних і ключових компетентностей.

Проводить з батьками співбесіди, націлені на підтримку розвитку дитини; консультує батька (батьків) учня з питань, що стосуються розвитку учня та створення умов, що сприяють особистісному розвитку учня.

В широкому сенсі соціальна компетентність це розуміння гуманітарних процесів і тенденцій в глобальному масштабі, роль професійної педагогічної діяльності в розвитку і благополуччі всього суспільства, спрямованість на загальнолюдські цінності.

Список використаних джерел

1. Воронцова Е. Ключові і професійні компетентності сучасного вчителя в новій українській школі. Нові технології навчання. 2020 № 3 (94). С. 65–72.
2. Докторович М. Соціальна компетентність як наукова проблема. Психологія суспільства. 2009, № 3. С. 144–147. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/30622/pdf>.
3. Шахрай В. Соціальна компетентність особистості в науковій літературі. URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/28811/31-Shahray.pdf>
4. Online course "Immersion in the Estonian school system". URL: <https://drive.google.com/drive/folders/11c1zKRKIED7D8z1XROQXzTdPi7GDEO9Q?usp=sharing>.